

بانكدارى اسلامى بين الملل

دكتر مهدي رضوي دكتر حسن گلمرادي آدينه‌وند

تهران

۱۳۹۶



سازمان مطالعه و تدوين كتب علوم انساني دانشگاه‌ها (سمت)

پژوهشكده تحقيق و توسعه علوم انساني

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	فصل اول: سیر تکاملی بانکداری بین الملل
۳	۱-۱ مقدمه
۴	۱-۲ مفهوم بانکداری متعارف
۵	۱-۳ شکل گیری بانکداری اسلامی
۷	۱-۴ ماهیت بانکداری اسلامی
۸	۱-۵ اصول بانکداری اسلامی
۸	۱-۵-۱ حذف ربا
۹	۱-۵-۲ نفی غرر
۱۰	۱-۵-۳ نفی میسر
۱۰	۱-۶ شکل گیری بانکداری اسلامی بین الملل
۱۲	۱-۷ بین المللی شدن نظام مالی و اقتصادی
۱۲	۱-۸ بین المللی شدن نقل و انتقال سرمایه
۱۳	۱-۹ بین المللی شدن بازارهای مالی و بانکداری
۱۴	۱-۱۰ بین المللی شدن بانکداری
۱۵	۱-۱۱ زمینه فعالیت بین المللی بانکها
۱۵	۱-۱۲ ساختار حضور بانکها در سطح بین المللی
۱۶	۱-۱۲-۱ بانک کارگزار
۱۷	۱-۱۲-۲ دفاتر نمایندگی
۱۷	۱-۱۲-۳ نمایندگیها
۱۷	۱-۱۲-۴ بانک وابسته
۱۸	۱-۱۲-۵ بانک وابسته با کنترل محدود و سرمایه مشترک

صفحه	عنوان
۱۸	۱-۱۲-۶ شعبه بانک‌ها
۱۹	۱-۱۲-۷ کنسرسیوم
۲۰	۱-۱۳ خلاصه فصل
۲۰	۱-۱۴ پرسش‌ها
۲۲	فصل دوم: مباحث بین‌المللی ارز و نظام پرداخت‌ها
۲۲	۲-۱ مقدمه
۲۳	۲-۲ بازار ارز
۲۴	۲-۳ انواع نرخ‌های ارز
۲۵	۲-۴ انواع روش‌های اعلام نرخ ارز
۲۶	۲-۵ نرخ ارز اسمی در برابر نرخ ارز واقعی
۲۷	۲-۶ انواع معاملات ارزی
۲۷	۲-۶-۱ معامله نقدی ارز
۲۷	۲-۶-۲ معاملات سلف ارز
۲۸	۲-۶-۳ معاملات اختیار ارز
۲۸	۲-۷ نرخ ارز و شیوه‌های تعیین آن
۲۹	۲-۷-۱ تعیین نرخ ارز در بلندمدت
۲۹	۲-۷-۲ تعیین نرخ ارز در کوتاه‌مدت
۳۱	۲-۷-۳ تغییر عرضه و تقاضا برای ارز
۳۲	۲-۷-۴ تغییر نرخ بهره
۳۳	۲-۷-۵ شرط برابری نرخ‌های بهره
۳۵	۲-۸ وابستگی به نرخ‌های بهره بین‌المللی و بانکداری اسلامی
۳۷	۲-۹ انواع نظام‌های مختلف ارزی
۳۷	۲-۹-۱ عصر استاندارد طلا (۱۸۸۰-۱۹۱۴)
۳۸	۲-۹-۲ دوره بین جنگ‌های جهانی (۱۹۱۸-۱۹۳۹)
۳۸	۲-۹-۳ توافقنامه برتون وودز (۱۹۴۴-۱۹۷۳)
۴۰	۲-۹-۴ شکست برتون وودز
۴۰	۲-۹-۵ نظام‌های ارزی پس از سال ۱۹۷۳
۴۰	۲-۹-۶ نرخ‌های ارز شناور ۱۹۷۳ تا کنون
۴۶	۲-۱۰ بازیگران بازار ارز
۴۸	۲-۱۱ ارتباط بین ارز، مسائل ارزی و بانکداری اسلامی

۴۹	۲-۱۲ خلاصه فصل
۵۰	۲-۱۳ پرسش‌ها
۵۱	فصل سوم: خطرپذیری و مدیریت خطرپذیری در بانکداری اسلامی
۵۱	۳-۱ مقدمه
۵۲	۳-۲ مفهوم خطرپذیری و روش‌های مواجهه با آن
۵۳	۳-۳ پوشش خطرپذیری: سابقه و سیر تکامل
۵۵	۳-۴ روش‌های پوشش خطرپذیری در بانکداری بین‌الملل
۵۶	۳-۴-۱ قراردادهای سلف
۵۶	۳-۴-۲ قراردادهای آتی
۵۷	۳-۴-۳ قرارداد اختیار معامله
۵۸	۳-۴-۴ قرارداد معاوضه یا سواپ‌ها
۵۹	۳-۵ ماهیت خطرپذیری‌های موجود در بانکداری اسلامی
۵۹	۳-۵-۱ خطرپذیری اعتباری
۶۰	۳-۵-۲ خطرپذیری بازار
۶۱	۳-۵-۳ خطرپذیری نقدینگی
۶۲	۳-۵-۴ خطرپذیری نرخ بازدهی
۶۳	۳-۵-۵ خطرپذیری عملیاتی
۶۳	۳-۵-۶ خطرپذیری سرمایه‌گذاری مشارکتی
۶۳	۳-۶ پوشش خطرپذیری در نظام مالی اسلامی
۶۵	۳-۷ مباحث فقهی روش‌های پوشش خطرپذیری ارزی
۶۶	۳-۷-۱ قراردادهای آتی ارز
۶۸	۳-۷-۲ اختیارات
۶۹	۳-۷-۳ سواپ ارزی
۷۲	۳-۷-۴ سواپ متقاطع ارزی اسلامی
۷۳	۳-۷-۵ پوشش مشارکتی خطرپذیری ارزی
۷۴	۳-۸ خلاصه فصل
۷۵	۳-۹ پرسش‌ها
۷۷	فصل چهارم: ابزارهای تأمین مالی اسلامی و بانکداری اسلامی بین‌الملل
۷۷	۴-۱ مقدمه

صفحه	عنوان
۷۸	۴-۲ انواع روش های تأمین مالی
۷۹	۴-۲-۱ روش های تأمین مالی داخلی
۸۶	۴-۲-۲ روش های تأمین مالی خارجی
۹۶	۴-۳ خلاصه فصل
۹۸	۴-۴ پرسش ها
۹۹	فصل پنجم: قواعد ناظر بر بانکداری بین الملل
۹۹	۵-۱ مقدمه
۱۰۰	۵-۲ نهادهای بین المللی نظارتی بانک ها
۱۰۰	۵-۲-۱ کمیته بال
۱۱۱	۵-۲-۲ اصول اساسی نظارت مؤثر بانکی
۱۱۶	۵-۳ قواعد بال و بانکداری اسلامی
۱۱۸	۵-۴ چالش های کفایت سرمایه در بانک های اسلامی
۱۱۹	۵-۵ مقررات بین المللی پول شویی
۱۲۰	۵-۵-۱ تعریف پول شویی
۱۲۱	۵-۵-۲ آثار نامطلوب پول شویی
۱۲۲	۵-۵-۳ پول شویی و بانک ها
۱۲۳	۵-۵-۴ مقررات بین المللی پول شویی
۱۳۴	۵-۶ سایر مؤسسات بین المللی
۱۳۴	۵-۶-۱ سازمان بین المللی کمیسیون های اوراق بهادار (آیسکو)
۱۳۴	۵-۶-۲ کمیته نظام های تسویه و پرداخت
۱۳۵	۵-۶-۳ هیئت استانداردهای حسابداری بین المللی
۱۳۵	۵-۶-۴ بانک جهانی
۱۳۶	۵-۶-۵ بانک توسعه اسلامی
۱۳۷	۵-۷ خلاصه فصل
۱۳۹	۵-۸ پرسش ها
۱۴۱	فصل ششم: تجارت بین الملل و بانکداری اسلامی
۱۴۱	۶-۱ مقدمه
۱۴۲	۶-۲ عوامل مؤثر در انتخاب بهترین شیوه پرداخت
۱۴۲	۶-۲-۱ عامل فیزیکی یا بعد مسافت

۱۴۳	۶-۲-۲ عامل روانی
۱۴۳	۶-۲-۳ عوامل سیاسی و اقتصادی
۱۴۳	۶-۲-۴ قوانین و مقررات
۱۴۳	۶-۲-۵ وجود منافع متقابل بین فروشنده و خریدار
۱۴۴	۶-۳ روش‌های پرداخت در بازرگانی بین‌الملل
۱۴۴	۶-۳-۱ روش حساب باز
۱۴۶	۶-۳-۲ روش پیش‌پرداخت کامل
۱۴۷	۶-۳-۳ وصولی اسنادی
۱۵۲	۶-۳-۴ پرداخت با اعتبار اسنادی
۱۷۴	۶-۴ ضمانت‌نامه بانکی
۱۷۵	۶-۴-۱ تعریف و ماهیت ضمانت‌نامه‌های بانکی
۱۷۶	۶-۴-۲ انواع ضمانت‌نامه‌های بانکی
۱۸۰	۶-۴-۳ چهارچوب حقوقی ضمانت‌نامه‌های بانکی
۱۸۱	۶-۴-۴ منابع حقوقی ضمانت‌نامه‌های بانکی بین‌المللی
۱۸۵	۶-۵ خلاصه فصل
۱۸۶	۶-۶ پرسش‌ها
۱۸۸	فصل هفتم: بحران‌های بین‌المللی بانکی و بانکداری اسلامی بین‌الملل
۱۸۸	۷-۱ مقدمه
۱۸۹	۷-۲ تعاریف
۱۸۹	۷-۲-۱ بحران
۱۹۰	۷-۲-۲ چرخه‌های تجاری
۱۹۱	۷-۲-۳ بحران‌های مالی و بانکی
۱۹۲	۷-۳ دلایل بحران‌های مالی و بانکی
۱۹۲	۷-۳-۱ افزایش و یا کاهش قیمت دارایی‌ها
۱۹۵	۷-۳-۲ جهش اعتبارات
۱۹۶	۷-۳-۳ بحران ارزی و تراز پرداخت‌ها
۱۹۷	۷-۳-۴ افزایش در نرخ‌های بهره
۱۹۷	۷-۳-۵ کاهش رونق بازار بورس
۱۹۸	۷-۳-۶ افزایش نااطمینانی
۱۹۸	۷-۳-۷ ورشکستگی ناگهانی بانک‌ها

صفحه	عنوان
۱۹۹	۷-۳-۸ بحران بانکی
۲۰۱	۷-۳-۹ عدم توازن مالی دولت
۲۰۱	۷-۳-۱۰ مهندسی و نوآوری‌های مالی
۲۰۳	۷-۴ تاریخچه بحران بانکی
۲۰۵	۷-۵ هم‌زمانی بحران‌ها
۲۰۶	۷-۶ تبعات بحران‌های بانکی
۲۰۸	۷-۷ بانکداری اسلامی و کاهش بحران بانکی
۲۱۳	۷-۸ راهکارهای اسلامی برای بحران‌های مالی
۲۱۴	۷-۸-۱ اصلاح چهارچوب‌های مقرراتی
۲۱۵	۷-۸-۲ اصلاح رفتارهای انسانی
۲۱۶	۷-۹ خلاصه فصل
۲۱۸	۷-۱۰ پرسش‌ها
۲۱۹	فصل هشتم: آینده بانکداری اسلامی بین‌الملل
۲۱۹	۸-۱ مقدمه
۲۲۰	۸-۲ جهانی شدن اقتصاد
۲۲۲	۸-۳ جهانی شدن و بانکداری بین‌الملل
۲۲۴	۸-۴ جهانی شدن و بانکداری اسلامی
۲۲۵	۸-۵ تحولات بانکداری بین‌الملل اسلامی
۲۲۶	۸-۶ بانکداری بین‌الملل اسلامی، فرصت‌ها و چالش‌ها
۲۲۶	۸-۶-۱ فرصت‌ها و ظرفیت‌های موجود
۲۲۷	۸-۶-۲ سایر فرصت‌ها
۲۲۹	۸-۶-۳ چالش‌ها
۲۳۴	۸-۷ خلاصه فصل
۲۳۶	۸-۸ پرسش‌ها
۲۳۷	کتابنامه
۲۴۶	وبسایت‌ها

پیشگفتار

با بین‌المللی شدن بانکداری در اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی راه برای جهانی شدن امور مالی هموار شد، به گونه‌ای که در این دهه تعاملات بین‌المللی به صورت چشمگیری افزایش یافت.

در حال حاضر، به دلایل مختلف بانکداری اسلامی توانسته است به عنوان یک بخش نوپا در سطح بانکداری بین‌المللی مطرح شود به گونه‌ای که حتی در کشورهای غیر اسلامی نیز گرایش به ایجاد بانک‌های اسلامی یا باز نمودن باجه‌های اسلامی در بانک‌های بزرگ دیده می‌شود.

با توجه به اینکه نظام بانکداری مرکز ثقل مراودات تجاری و مالی بین‌الملل محسوب می‌شود و از طرف دیگر نظام مالی و بانکداری اسلامی دارای مجموعه‌ای از اصول و ویژگی‌های خاص خود است، بررسی بانکداری اسلامی در فضای بین‌الملل اهمیت فراوان دارد.

نبود یک کتاب درسی که بتواند تحولات حوزه بانکداری اسلامی بین‌الملل را به طرز موشکافانه‌ای بررسی کند، نویسندگان را علاقه‌مند کرد تا کتاب حاضر را با توجه به احساس این نیاز و به منظور تقویت منابع علمی و آموزشی دانشجویان و کمک هر چه بیشتر به آموزش و پرورش نیروی انسانی ماهر و متخصص برای نظام بانکی به رشته تحریر در آورند.

هدف اصلی فراهم آوردن مطالب در دسترس، ساده و منسجم در خصوص بانکداری اسلامی بین‌الملل است به نحوی که مبانی نظری و عملی بانکداری اسلامی بین‌الملل و تحولاتی که این حوزه را تحت تأثیر قرار داده، بررسی شوند.

این کتاب از جمله معدود کتاب‌هایی است که ضمن پرداختن به مبانی علمی و نظری، انواع مقررات و سازمان‌های درگیر بانکداری اسلامی بین الملل را مطالعه و بررسی کرده است و یک چهارچوب مبنایی برای فهم هر چه بیشتر دانشجویان با مفاهیم بانکداری اسلامی بین الملل فراهم می‌سازد.

در دو فصل مقدماتی کتاب سیر تکاملی و تحول بانکداری بین الملل و مباحث ارز و نظام پرداخت‌ها مطرح می‌شود. مباحث مربوط به خطرپذیری و مدیریت خطرپذیری در بانکداری اسلامی در فصل سوم بررسی می‌شود. فصل چهارم به ابزارهای تأمین مالی اسلامی و بانکداری اسلامی بین الملل و فصل پنجم به بیان قواعد ناظر بر بانکداری بین الملل اختصاص دارد. تجارت بین الملل و بانکداری اسلامی موضوعی است که در فصل ششم به آن پرداخته شده است. فصل هفتم کتاب به بررسی موضوع بحران‌های بین المللی بانکی و بانکداری اسلامی بین الملل و در نهایت فصل آخر کتاب به جمع‌بندی دیدگاه‌ها در زمینه آینده بانکداری اسلامی بین الملل اختصاص دارد.

در اینجا لازم است از مسئولان محترم سازمان «سمت» و همچنین از جناب آقای دکتر عزتی، مدیر گروه تخصصی اقتصاد، که امکان تألیف این کتاب را فراهم آورد، تشکر و سپاسگزاری به عمل آید. امید است که این اثر بتواند گام مفید دیگری در راستای تقویت منابع علمی و کاربردی در کشور باشد و بتواند مورد استفاده مدیران و کارشناسان و دانشجویان و دانش‌پژوهان این حوزه قرار گیرد.

در پایان ذکر این نکته لازم است که بدون تردید تدوین و جمع‌آوری این مجموعه به رغم تلاش زیاد ممکن است اشکالات و نواقصی داشته باشد. امید است صاحبان اندیشه و اهل علم و قلم از راهنمایی و ارشادات خود برای رفع نواقص و بهبود بخشیدن به تلاش‌های انجام‌شده، دریغ نوزند.